

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยเรื่องการรับรู้ของผู้ปกครองต่อการดูแลเด็กออทิสติกและการบริการของศูนย์ส่งเสริมพัฒนาการเด็กภาคเหนือครั้งนี้ ผู้วิจัยต้องการที่จะอธิบายถึงผลการรับรู้ของผู้ปกครองเด็กออทิสติกเกี่ยวกับบทบาทของผู้ปกครองในการช่วยเหลือเด็กออทิสติก การรับรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานรักษาเด็กออทิสติกของศูนย์ส่งเสริมพัฒนาการเด็กภาคเหนือ และอธิบายถึงขอบเขตการดำเนินงานรักษาเด็กออทิสติกของศูนย์ส่งเสริมพัฒนาการเด็กภาคเหนือ จังหวัดเชียงใหม่ และเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ ผู้วิจัยจึงเลือกใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเก็บข้อมูลด้วยตนเอง โดยมีลำดับขั้นตอนในการดำเนินงานดังนี้

1. การเตรียมตัวของผู้วิจัย
2. การคัดเลือกกลุ่มเป้าหมาย
3. กระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเตรียมตัวของผู้วิจัย

1. ก่อนเข้าไปทำการวิจัยในภาคสนาม ผู้วิจัยเตรียมตัวเองโดยการเตรียมความพร้อมทางด้านความรู้และทักษะเพื่อทำการวิจัยจากเอกสาร หนังสือ และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ต่อจากนั้นนำไปเรียนปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และผู้มีประสบการณ์ทางด้านการศึกษา เพื่อขอคำแนะนำ พร้อมทั้งทำความเข้าใจในประเด็นที่จะทำการวิจัย

2. การเตรียมตัวเพื่อที่จะเข้าไปเก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้สังเกตการณ์การดำเนินงานรักษาเด็กออทิสติกในหอผู้ป่วยศูนย์ส่งเสริมพัฒนาการเด็กภาคเหนือ โดยการเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมเพื่อการรักษาและส่งเสริมพัฒนาการเด็กออทิสติกเข้าไปทำความรู้จักผู้ปกครองเด็กที่เลี้ยงเด็ก พร้อมทั้งศึกษาประวัติเด็กและผู้ปกครองแต่ละคนจากแฟ้มประวัติผู้ป่วย

การคัดเลือกกลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายดังนี้

1. เด็กออทิสติกที่เข้ารับการรักษาในหอผู้ป่วย ศูนย์ส่งเสริมพัฒนาการเด็กภาคเหนือ โดยใช้เกณฑ์การคัดเลือก คือ เป็นเด็กที่เข้ารับการรักษาตั้งแต่ 1 ปีขึ้นไป และไม่มีความก้าวหน้าของพัฒนาการอย่างเด่นชัด และผู้ปกครองให้ความร่วมมือในการสัมภาษณ์และให้เยี่ยมบ้าน

2. ผู้ปกครองเด็กออทิสติกที่เข้ารับการรักษาในหอผู้ป่วย ศูนย์ส่งเสริมพัฒนาการเด็กภาคเหนือ โดยใช้เกณฑ์การคัดเลือกคือ

2.1 ผู้ปกครองเด็กออทิสติกในครอบครัวที่มีบิดาเป็นผู้มาดูแลขณะที่เด็กเข้ารับการรักษา จำนวน 1 คน

2.2 ผู้ปกครองเด็กออทิสติกในครอบครัวที่มีมารดาเป็นผู้มาดูแลขณะที่เด็กเข้ารับการรักษา จำนวน 2 คน

2.3 ผู้ปกครองเด็กออทิสติกในครอบครัวที่มีป้าเป็นผู้มาดูแลเด็กขณะที่เข้ารับการรักษา จำนวน 1 คน

2.4 ผู้ปกครองเด็กออทิสติกในครอบครัวผู้ปกครองจ้างพี่เลี้ยงมาดูแลเด็กขณะที่เข้ารับการรักษา จำนวน 3 คน

2.5 ผู้ปกครองที่เด็กออทิสติกเข้ามารักษาโดยไม่มีทั้งผู้ปกครองและพี่เลี้ยงมาดูแล จำนวน 1 คน

ผู้วิจัยมีความเชื่อพื้นฐานว่า ผู้ปกครองเด็กแต่ละครอบครัวที่มีผู้ดูแลเด็กขณะเข้ารับการรักษาแตกต่างกัน น่าจะทำให้มีการรับรู้เกี่ยวกับเรื่องโรคและการดูแลเด็กออทิสติก การรับรู้เกี่ยวกับบทบาทของผู้ปกครองในการช่วยเหลือเด็กออทิสติก และรับรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานรักษาเด็กออทิสติกของศูนย์ส่งเสริมพัฒนาการเด็กภาคเหนือที่ต่างกัน

3. เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการรักษาเด็กออทิสติก ของศูนย์ส่งเสริมพัฒนาการเด็กภาคเหนือ จำนวน 8 คน

กระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลในภาพรวมที่ครบถ้วนทั้งกระบวนการสามารถนำมาอธิบายได้ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยเลือกเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย

1.1 ตัวผู้วิจัยนับว่าเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่สุด ผู้วิจัยต้องเตรียมตัวให้พร้อมทั้งด้านความรู้และทักษะการวิจัย จากการค้นคว้าเอกสาร ตำรา เกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับประเด็นที่ศึกษา

1.2 แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง โดยผู้วิจัยกำหนดประเด็นที่จะทำการวิจัยไว้อย่างกว้าง ๆ ในลักษณะคำถามปลายเปิดเพื่อสัมภาษณ์แบบเจาะลึกในกลุ่มที่ศึกษาทั้งที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการ ซึ่งประเด็นคำถามมีดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปด้านสังคม เศรษฐกิจ และข้อมูลเกี่ยวกับตัวเด็กออทิสติก แนวคำถามมีลักษณะดังนี้

- อายุ การศึกษา อาชีพ สถานที่ทำงาน รายได้ สถานภาพสมรส จำนวนบุตร
 ที่คนที่ต้องรับการดูแล
- อายุเด็กออทิสติกในครอบครัว พบความผิดปกติของเด็กเมื่ออายุเท่าไร
 อาการสำคัญของเด็กเป็นอย่างไร พาไปรักษาที่ไหน อย่างไร ผู้ดูแลหลักในครอบครัวคือใคร

ส่วนที่ 2 ข้อมูลด้านการรับรู้เกี่ยวกับโรค และการดูแลเด็กออทิสติก

- โรคออทิสติกเป็นโรคที่มีความผิดปกติอย่างไร
- สาเหตุของการเกิดโรคคืออะไร

- อาการที่พบในเด็กออทิสติกโดยทั่ว ๆ ไป มีอะไรบ้าง
- หลักการดูแลช่วยเหลือเด็กออทิสติกต้องทำอย่างไร

ส่วนที่ 3 ข้อมูลด้านการรับรู้เกี่ยวกับบทบาทของผู้ปกครองในการช่วยเหลือเด็ก
 ออทิสติก

- ในส่วนของผู้ปกครองต้องดูแลและช่วยเหลือเด็กอย่างไรบ้าง
- ท่านคิดว่าบุคคลที่สำคัญที่สุดที่จะช่วยเด็กออทิสติกได้คือใคร และเพราะ

เหตุใด

ส่วนที่ 4 ข้อมูลด้านการรับรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานรักษาเด็กออทิสติกของ
 ศูนย์ส่งเสริมพัฒนาการเด็กภาคเหนือ

- นโยบายการรับเด็กออทิสติกเข้ามารักษาเป็นอย่างไร
- ระเบียบการรับเด็กเข้ามารักษามีอะไรบ้าง
- กิจกรรมที่จัดบริการสำหรับรักษาเด็กออทิสติกของศูนย์ส่งเสริมพัฒนาการ
 เด็กภาคเหนือมีอะไรบ้าง

- ท่านอยากให้ศูนย์ส่งเสริมพัฒนาการเด็กภาคเหนือช่วยเหลือเด็กและครอบครัว
อย่างไรบ้าง

ส่วนที่ 5 แบบสัมภาษณ์บุคคลในครอบครัวและพี่เลี้ยงเด็ก

- ผู้ให้การสัมภาษณ์เกี่ยวข้องกับเด็กหรือครอบครัวอย่างไร
- ท่านได้ช่วยเหลือเด็กออทิสติกอย่างไรบ้าง
- ขณะอยู่ในครอบครัวใครคือผู้ดูแลหลัก
- ผู้ปกครองปฏิบัติต่อเด็กในกิจวัตรประจำวันอย่างไรบ้าง

ส่วนที่ 6 แบบสัมภาษณ์บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการรักษาเด็กออทิสติก

- นโยบายการรับเด็กออทิสติคมารักษาเป็นอย่างไร
- ท่านปฏิบัติหน้าที่ในการดูแลเด็กออทิสติกและผู้ปกครองอย่างไรบ้าง

1.3 แบบสังเกตที่กำหนดเค้าโครงล่วงหน้า (Structured Observation) ซึ่งผู้วิจัย
กำหนดหัวข้อที่จะสังเกตอย่างกว้าง ๆ ดังนี้

ส่วนที่ 1 แนวทางการสังเกตสภาพครอบครัวและสิ่งแวดล้อม

- ลักษณะสภาพทั่วไปที่อยู่อาศัย สภาพแวดล้อมรอบ ๆ ที่อยู่อาศัย
- ปฏิสัมพันธ์ของผู้ปกครองกับเด็กและสมาชิกในครอบครัว

ส่วนที่ 2 แนวทางการสังเกตการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ขณะจัดกิจกรรมเพื่อ
การบำบัดรักษาและส่งเสริมพัฒนาการ

- การพูดคุยและชี้แจงวัตถุประสงค์ก่อนการจัดกิจกรรมแก่ผู้ปกครองและพี่เลี้ยงเด็ก
- การเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองหรือพี่เลี้ยงมีส่วนร่วมในการฝึกเด็ก
- การปฏิบัติต่อเด็กขณะจัดกิจกรรมต่าง ๆ
- การสรุปและประเมินผลการจัดกิจกรรมแต่ละครั้งให้ผู้ปกครองและพี่เลี้ยงเด็ก

ทราบ

- การเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองเด็กได้ซักถามข้อสงสัยต่าง ๆ

2. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลหลายวิธีผสมผสานกัน
เพื่อให้ได้ข้อมูลครบถ้วนตามวัตถุประสงค์ ผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการเก็บข้อมูลดังนี้

2.1 การสัมภาษณ์ระดับลึก (Indepth Interview) ทำการสัมภาษณ์ผู้ปกครองเด็ก
ตามแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ

2.2 การสัมภาษณ์ที่เลี้ยงเด็ก สมาชิกในบ้าน หรือเพื่อนบ้านใกล้เคียง (Key Informant Interview) เป็นการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ

2.3 การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Observation) โดยการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมเพื่อการศึกษาเด็กออทิสติกในหอผู้ป่วยศูนย์ส่งเสริมพัฒนาการเด็กภาคเหนือ

2.4 การสังเกตอย่างไม่มีส่วนร่วม (Non Participatory Observation) ขณะติดตามเยี่ยมบ้าน (Home Visit) ซึ่งทำให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับสภาวะแวดล้อมของเด็กและครอบครัว ความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัว ทั้งยังหาข้อมูลด้านต่าง ๆ เพิ่มเติม และช่วยตรวจสอบความน่าเชื่อถือ ข้อมูลบางประเด็นได้ด้วย อุปกรณ์ในการบันทึกข้อมูลมีทั้งการจดบันทึก การบันทึกเทปในรายการที่อนุญาตให้ใช้ในแต่ละครั้งไว้

ในการเก็บข้อมูลในภาคสนาม ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนในการเก็บข้อมูลภาคสนามตามขั้นตอนของระเบียบวิธีวิจัย โดยมีขั้นตอนในการเข้าหากลุ่มที่ศึกษาดังนี้

1. การเข้าสู่กลุ่มผู้ปกครองและเด็กออทิสติก ผู้วิจัยได้รับความร่วมมือจากพยาบาล ผู้ที่มีหน้าที่ในการจัดกิจกรรมและการเล่นเพื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็ก จำนวน 3 ท่าน ซึ่งทั้ง 3 ท่านเป็นผู้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับตัวเด็กออทิสติกและผู้ปกครอง และแนวทางการรักษาของเด็กแต่ละคน

2. การสร้างความคุ้นเคย ผู้วิจัยสร้างความคุ้นเคยกับเด็กและผู้ปกครองและพี่เลี้ยง โดยการเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมเพื่อการบำบัดรักษาเด็ก ซึ่งผู้วิจัยไม่ได้แนะนำว่าเป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ แต่ผู้วิจัยเข้าไปมีส่วนร่วมในฐานะที่เป็นบุคลากรทางการพยาบาลคนหนึ่งที่มาช่วยดูแลและจัดกิจกรรมให้เด็ก ซึ่งผู้วิจัยไม่ต้องทำให้ผู้ปกครองและพี่เลี้ยงเด็กเกิดความวิตกกังวล และอาจทำให้เกิดช่องว่างกับผู้วิจัย สำหรับผู้ปกครองเด็กที่ไม่ได้มาดูแลเด็กเอง ผู้วิจัยจะทำความคุ้นเคยโดยการรอพบเพื่อทักทาย พูดคุย ในช่วงที่มารับและส่งเด็กทุก ๆ วัน ในส่วนของเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานในศูนย์ส่งเสริมพัฒนาการเด็กภาคเหนือ ผู้วิจัยก็ไม่ได้แสดงตัวว่าเป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ แต่ผู้วิจัยเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลเด็กในฐานะที่เป็นบุคลากรทางการพยาบาลคนหนึ่ง กิจกรรมบางอย่างที่ผู้วิจัยเข้าไปมีส่วนร่วมโดยที่ไม่ใช่หน้าที่หลักของผู้วิจัย ผู้วิจัยก็จะเข้าไปในฐานะผู้ช่วยเหลือ และในรูปของการอาสาช่วยงานเป็นครั้ง ๆ ผู้วิจัยไม่ต้องทำให้ผู้ร่วมงานหรือเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานอยู่เกิดความวิตกกังวล รวมทั้งมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดกิจกรรม ซึ่งอาจจะทำให้สิ่งที่ต้องการศึกษาไม่เป็นไปตามความเป็นจริง

3. หลังจากที่ผู้ปกครองเด็กและพี่เลี้ยงคุ้นเคยกับผู้วิจัยแล้ว ผู้วิจัยขอสัมภาษณ์ผู้ปกครอง ตามแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้างที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น พร้อมทั้งขออนุญาตเยี่ยมบ้านนอกเวลาราชการ เนื่องจากผู้วิจัยไม่ต้องการให้ผู้ปกครองเด็กต้องเตรียมตัวเพื่อรับการเยี่ยมบ้าน ผู้วิจัยต้องการที่จะเห็นสภาพความเป็นอยู่ที่เป็นปกติของครอบครัว ดังนั้นผู้วิจัยจึงแจ้งผู้ปกครองว่า จะไปเยี่ยมบ้านแต่ไม่กำหนดวัน เวลา ถ้าไม่พบก็ไม่เป็นไร อย่างไรก็ตามในการเยี่ยมบ้านนั้นทำให้ผู้ปกครองและสมาชิกในครอบครัวและผู้วิจัยคุ้นเคยกันมากขึ้น และเป็นประโยชน์ต่อการตรวจสอบข้อมูลที่ได้

3. การจัดการกระทำกับข้อมูล

เมื่อเสร็จสิ้นการเก็บข้อมูล ไม่ว่าจะเป็นการสัมภาษณ์หรือสังเกตทุกครั้ง ผู้วิจัยจะทำการบันทึกข้อมูลต่าง ๆ ไว้ จำแนกข้อมูลตามชนิดของข้อมูลออกเป็นหมวดหมู่ว่ามีประเด็นใดที่ได้มาแล้ว และยังขาดหายไปประเด็นไหน แล้วทำการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า โดยพิจารณาจากแหล่งเวลา แหล่งบุคคล แหล่งสถานที่ ว่าข้อมูลต่างเวลา ต่างสถานที่ และต่างบุคคล ข้อมูลมีความเหมือนหรือต่างกันหรือไม่ (สุภางค์ จันทวานิช, 2539, หน้า 129) สำหรับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ที่ได้จากการถอดเทปและการจดบันทึก ผู้วิจัยนำข้อมูลแต่ละรายมาเรียบเรียงจัดให้เป็นระบบ ทำการตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากแหล่งอ้างอิงอื่น ๆ เช่น บุคคลในครอบครัว ผู้ที่ให้การดูแลใกล้ชิด พี่เลี้ยงเด็ก การจัดการกระทำข้อมูล ผู้วิจัยทำควบคู่กันไปพร้อม ๆ กับการเก็บข้อมูลในภาคสนามเพื่อให้แน่ใจว่าข้อมูลที่ได้มานั้นเป็นความจริงมากที่สุด ทำการเปรียบเทียบข้อมูลที่เกิดขึ้นในแต่ละครั้ง ว่าครอบคลุมตามวัตถุประสงค์การวิจัยหรือยัง ทั้งข้อมูลที่ได้จากผู้ปกครองเด็กและผู้รู้ข้อมูลอื่น ๆ ถ้ามีส่วนใดที่ยังไม่สมบูรณ์ก็สามารถย้อนกลับเข้าไปเก็บข้อมูลบางส่วนได้อีก

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในครั้งนี้ ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย (Analytic Induction) โดยการตีความ สร้างข้อสรุปข้อความจากรูปธรรมหรือปรากฏการณ์ที่พบเห็น แล้วทำการวิเคราะห์ควบคู่ไปกับการเก็บรวบรวมข้อมูลในภาคสนามทุกครั้ง การตรวจสอบความถูกต้องและน่าเชื่อถือของข้อมูลที่ได้จากการสังเกตและการสัมภาษณ์ แล้วนำมาวิเคราะห์ ความสอดคล้องของเหตุและผลในแต่ละประเด็น ความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันของข้อมูลในแต่ละช่วงนำมาสรุปและประมวลผล ดูความสมบูรณ์ของข้อมูลนั้นว่าสามารถตอบคำถามตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ครบถ้วน แล้วนำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบการบรรยาย และสอดแทรกกรณีศึกษา